

Implementiranje digitalne tehnologije u odgojno-obrazovnom radu s djecom predškolske dobi

Drinovac, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:407721>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-17**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

IVA DRINOVAC

DIPLOMSKI RAD

**IMPLEMENTIRANJE DIGITALNE TEHNOLOGIJE U ODGOJNO-OBRAZOVNOM
RADU S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI**

Zagreb, rujan 2021.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)**

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: **Iva Drinovac**

TEMA DIPLOMSKOG RADA: **Implementiranje digitalne tehnologije u
odgojno-obrazovnom radu s djecom predškolske dobi**

MENTOR: dr. sc. **Edita Rogulj**, poslijedoktorand

Zagreb, rujan 2021.

SAŽETAK

Djeca modernog doba odrastaju okruženi digitalnom tehnologijom. Postaje pravilo da svoj prvi kontakt s digitalnom tehnologijom djeca ostvaruju od najranije dobi. Sve više djece prije polaska u školu posjeduje vlastiti digitalni uređaj. Navedeno potiče na razmišljanje o implementaciji digitalne tehnologije u predškolske ustanove. Na taj bi se način digitalne kompetencije djece razvijale sukladno s potrebama za isto. Međutim promjena rada s djecom kod roditelja i odgojitelja izaziva strah, sumnjičavost i nespremnost. Ovaj se rad bavi upravo tom problematikom. Izdvajaju se različite mogućnosti i utjecaji digitalne tehnologije na predškolsko dijete. Ističe se važnost sustavnog upoznavanja djeteta s digitalnom tehnologijom kako bi se smanjili negativni utjecaji, a izrazile pogodnosti koje moderna tehnologija donosi. Budući da roditelji i odgojitelji imaju najveću ulogu u djetetovu rastu i razvoju, neizbježno je da rad prikazuje i njihova stajališta i spremnost za odgoj djece digitalnog doba. Izneseni teorijski dio upotpunjen je i istraživanjem.

Cilj istraživanja bio je shvatiti i dobiti uvid u stavove roditelja i odgojitelja i njihove samoprocjene kompetencija za digitalno opismenjavanje djeteta. Rasprava s roditeljima upotpunjena je ispitivanjem djece. Istraživanju se pristupilo kvantitativnim metodama putem intervjua s djecom i fokus grupa s roditeljima i odgojiteljima. Analizom rezultata rasprava utvrđeno je kako su i roditelji i odgojitelji svjesni svoje nedovoljne kompetencije za rad s djecom digitalne dobi. Odgojitelji shvaćaju važnost razvijanja digitalne kompetencije, ali priznaju i nezadovoljstvo nedovoljnom potporom stručnog tima. Roditelji s druge strane odaju zbunjenost i slabu upućenost u sve aspekte digitalne kompetencije. Intervju s djecom potvrdio je potrebu za poticanjem razvoja digitalne tehnologije i opasnosti od zanemarivanja iste.

Rezultati istraživanja ukazuju na hitnost omogućavanja razvoja digitalne kompetencije prvo kod roditelja i odgojitelja, a zatim i kod djece. Potrebno je organizirati više edukacija koje se bave problemom korištenja digitalne tehnologije. No kako bi to bilo moguće, prvo se treba provesti više istraživanja koja obuhvaćaju digitalnu tehnologiju i rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

Ključne riječi: digitalna tehnologija, utjecaj digitalne tehnologije, medijska pismenost, identitet, digitalne kompetencije odgojitelja

SUMMARY

Children of the modern age grow up surrounded by digital technology. It is becoming the rule that children make their first contact with digital technology from an early age. More and more children own their digital devices before going to school. This encourages thinking about the implementation of digital technology in preschool institutions. In this way, children's digital competencies would be developed by the needs for the same. However, changing work with children in parents and educators causes fear, suspicion, and unpreparedness. This paper deals with precisely this issue. Different possibilities and influences of digital technology on the preschool child are singled out. The importance of systematically introducing the child to digital technology is emphasized to reduce the negative impacts and express the benefits that modern technology brings. Since parents and educators play the most significant role in a child's growth and development, the work inevitably reflects their views and readiness to raise children of the digital age. The presented theoretical part is complemented by research.

The research aimed to understand and gain insight into the attitudes of parents and educators and their self-assessment of children's digital literacy competencies. The discussion with the parents was completed by questioning the children. The research was approached by quantitative methods through interviews with children and focus groups with parents and educators. The analysis of the results of the discussions showed that both parents and educators are aware of their insufficient competence to work with children of the digital age. Educators understand the importance of developing digital competence and acknowledge dissatisfaction with the insufficient support of the professional team. Parents, on the other hand, show confusion and poor familiarity with all aspects of digital competence. Interviews with children confirmed the need to encourage the development of digital technology and the danger of neglecting it.

The research results indicate the urgency of enabling digital competence development first in parents and educators and then in children. It is necessary to organize more training that deals with the problem of education. However, to make this possible, more research needs to be conducted first, covering digital technology and early and preschool education.

Keywords: digital technology, the impact of digital technology, media literacy, identity, digital competencies of educators

Sadržaj

UVOD.....	1
1. DIGITALNA TEHNOLOGIJA.....	2
1.1. Djetinjstvo u digitalnom okruženju	3
1.2. Utjecaj tehnologije na djecu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.....	4
1.2.1. Pozitivan utjecaj digitalne tehnologije.....	4
1.2.2. Negativan utjecaj digitalne tehnologije	5
2. DIGITALNA KOMPETENCIJA	7
2.1. Medijski odgoj	8
2.2. Medijska pismenost	8
2.3. Mediji i djeca	10
2.4. Kritičko mišljenje	10
3. IDENTITET U DIGITALNOM VREMENU.....	12
4. DIGITALNO OBRAZOVANJE U DJEČJIM VRTIĆIMA	13
4.1. Kompetencije odgojitelja za digitalno obrazovanje djece	14
5. ISTRAŽIVANJE IMPLEMENTACIJE DIGITALNE TEHNOLOGIJE U RADU S DJECOM PREDŠKOLSKJE DOBI	17
5.1. Metoda	17
5.2. Cilj	17
5.3. Sudionici	18
5.4. Postupak.....	18
5.5. Rezultati i rasprava	19
ZAKLJUČAK	36
LITERATURA.....	37
IZJAVA O IZVORNOSTI DIPLOMSKOG RADA.....	40

UVOD

Kvalitetan kurikulum vrtića zahtijeva shvaćanje djeteta kao cjelovitog bića. Kako bi mu se na taj način i pristupilo, bitno je osigurati cjelovit razvoj, odgoj i obrazovanje te razvoj kompetencija. Također ključno je prihvatiti činjenicu kako dijete počinje prirodno razvijati kompetencije od vrtića te da se one ne određuju prema dobi već se promatraju u odnosu na razvojne mogućnosti svakog djeteta zasebno. Upravo je kombinacija različitih kompetencija bitna za djetetovo uspješno obavljanje određenih aktivnosti (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje NN 10/97 (NN 05/15)). Jedna od novijih kompetencija koju navodi Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i *obrazovanje* (NN 10/97 (NN 05/15)) jest digitalna kompetencija. Nažalost, to je ujedno i kompetencija koja je najčešće zanemarena.

Iako se kvaliteta vrtića očituje u stalnom rastu te unapređivanju osobnih i profesionalnih kompetencija svakog člana tima, u ovome će se radu pokazati kako nije uvijek takav slučaj. Digitalna kompetencija još uvijek nije pronašla svoje mjesto u svim dječjim vrtićima. Rad prikazuje odnos prema digitalnoj tehnologiji i razvoju digitalne kompetencije.

Prvi dio odnosi se na teorijska stajališta, prikazuje se odnos digitalne tehnologije i predškolske djece, utjecaj digitalne tehnologije na djecu, ali i kompetencije roditelja i odgojitelja za rad s djecom digitalne dobi. U drugom je dijelu prezentirano provedeno istraživanje s odgojiteljima, roditeljima i djecom pomoću fokus grupa i intervjua. Rezultati istraživanja prikazuju stavove roditelja i odgojitelja o implementaciji digitalne tehnologije u radu s djecom predškolske dobi i njihovu samoprocjenu kompetencija za razvijanje digitalne kompetencije kod djece. Nakon fokus grupa s roditeljima i odgojiteljima, proveden je intervju s djecom kako bi se dobio uvid i u djetetov odnos prema tehnologiji.

1. DIGITALNA TEHNOLOGIJA

Suvremeni život obilježen je digitalnom tehnologijom koja je sastavni dio svakog segmenta ljudskog života. Digitalna tehnologija svoj razvoj započela je krajem 20. stoljeća te je dovela do digitalne revolucije koja obilježava napredak tehnologije iz analognih i mehaničkih uređaja u digitalnu tehnologiju poput računala, mobilnih telefona i interneta. Digitalna revolucija ne označava samo pojavu tehnologije, već njezino reflektiranje na ljude i njihovu svakodnevicu (Sinčić, 2018). Digitalnom tehnologijom dolazi do pojave sve značajnijeg generacijskog jaza. Njega obilježavaju digitalni urođenici (djeca koja su od rođenja okružena digitalnom tehnologijom) i digitalne pridošlice (svi kojima je tehnologija naknadno postala dio njihova života). Digitalni urođenici novim znanjima ovladavaju s lakoćom, a starom načinu učenja pružaju otpor (Prensky, 2005). Upravo je na „digitalnim pridošlicama“ da odluče hoće li se prilagoditi novom dobu i prihvatiti prirodno okruženje današnje djece. To zahtijeva obrazovanje o korištenju digitalne tehnologije kako bi se djeci i mladima pristupilo na njima jednostavniji način. Takav bi pristup uvelike olakšao razvoj i napredovanje djece i mladih u digitalnom dobu. S druge strane ako se ustraje na starom načinu učenja, može se naići na nezadovoljstvo djece i mladih, a to će rezultirati otporom i otežati njihovo napredovanje.

Chaudron i sur. (2015) u sklopu opsežnog istraživanja, koje obuhvaća velik dio Europe, provodili su istraživanje vezano uz digitalnu tehnologiju i predškolsku djecu i u Republici Hrvatskoj. Rezultati istraživanja ukazuju koje digitalne uređaje koriste djeca od najranije dobi. Uz njihovo navođenje, autor objašnjava i njihovu funkciju. Naglašavajući da djeca koriste:

- Televiziju – kao najzastupljeniji uređaj od najranije dobi;
- Tablet – kao najpopularniji uređaj među mlađom djecom za gledanje videa i igranje igrica, crtanje te puštanje glazbe; njegova jednostavnost, zaslon na dodir, veličina zaslona i prenosivost čini ga najpogodnijim za mlađu djecu te je ponekad i djetetovo individualno vlasništvo;
- Pametni telefon – koji ispitani roditelji smatraju privatnim vlasništvom, ali ga koriste kada je potrebno umiriti dijete ili kao dadilju tijekom obavljanja

kućanskih poslova;

- Konzole za igru, računala i prijenosna računala – budući da ga djeca koriste isključivo za igranje igrica, ovo je jedini uređaj koji djeca ispitanika koriste s postavljenim vremenskim ograničenjem.

Većina ispitane djece digitalne uređaje koristi za gledanje crtanih filmova, videoisječaka na internetskim stranicama poput stranice *YouTube*. S druge strane internetskom se tražilicom koriste kako bi pronašli crtane filmove te informacije o likovima koji im se sviđaju. Zanimljiv rezultat istraživanja ukazuje na obitelji s nižim ekonomskim statusom, kojima je jedini izvor prihoda socijalna pomoć. Svi članovi kućanstva posjeduju pametni telefon, uključujući i predškolsko dijete. Djeca nemaju SIM-karticu u mobilnom uređaju, ali imaju preuzete igrice te dozvolu za njihovu upotrebu.

1.1. Djetinjstvo u digitalnom okruženju

Razvojem digitalne tehnologije dolazi do promjena u komunikaciji koja je sve dostupnija i prihvatljivija. Osim promjena u komunikaciji digitalna tehnologija unosi promjene u samo obrazovanje i zabavu. Unatoč pozitivnim elementima digitalne tehnologije, ona donosi i one manje pozitivne. Mnogi roditelji, strahujući za svoju djecu, čitaju razne članke i raspituju se o opasnostima koje tehnologija i internet sadrže. U želji da ih zaštite, roditelji uvode represivne mjere te djecu *drže* podalje od svih oblika digitalne tehnologije (Aftab, 2003). Prema Neumann (2015) roditelji, koji zauzimaju stav protiv uključivanja digitalne tehnologije u obrazovanje djece i brinu zbog negativnog utjecaja na dijete, većinom su nesigurniji u vlastite kompetencije te su nerijetko nižeg socioekonomskog statusa. Za razliku od njih, roditelji, koji su upućeniji i vještiji u korištenju tehnologije, lakše prihvataju svoju ulogu te aktivnije podržavaju angažman svoje djece u interakciji s digitalnom tehnologijom (Neumann, 2015). Đuran, Koprivnjak i Maček (2018) tvrde da su, kakvog god mišljenja odrasli bili, djeca današnjice od rođenja izložena raznim vrstama tehnologije te samom tom činjenicom, ona ima značajan utjecaj na djetetov razvoj. Također današnja djeca moraju biti medijski pismena kako bi mogla uspjeti u školovanju i na kraju se i zaposliti. Stoga se lako zaključuje da je, već od najmlađe dobi, djecu potrebno poticati usvajanju novih znanja i vještina vezanih uz korištenje digitalne tehnologije. Stoga važnost pravilnog korištenja digitalne tehnologije treba osvijestiti kod roditelja. Kako bi osigurali svakom djetetu pristup tehnologiji s ciljem pružanja

moгуćnosti za ostvarivanje akademskog uspjeha. Umjesto osmišljavanja načina kako udaljiti dijete od digitalnih medija, bolja je opcija promišljati o načinu medijskog opismenjavanja djeteta kako bi znalo *pametno* koristiti medije i internet (Aftab, 2003).

1.2. Utjecaj tehnologije na djecu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Mediji su kompleksni jer dok su s jedne strane odgojno-obrazovnog karaktera, s druge strane djeluju manipulativno za sve, a posebice za djecu (Miliša i Zloković, 2008). Problem nastaje zbog užurbanog načina života današnjih roditelja koji nerijetko medijima prepuštaju ulogu odgojitelja. Pri čemu oni sami premalo vremena provode sa svojom djecom podučavajući ih i prenoseći im potrebne vrijednosti (Ciboci i Kanižaj, 2011). Djeca vrlo brzo uče kako koristiti digitalne uređaje promatrajući odrasle u svojoj okolini. Većinu vremena samostalno razvijaju vještine automatskim dovršavanjem, prepoznavanjem glasa i slike te slijede način učenja pokušajem i pogreškom (Neumann, 2015). Takav način funkcioniranja dovodi do toga da djeca sama biraju medijski sadržaj ili im je on automatski ponuđen. Takav je sadržaj sve češće neprimjeren za djecu, a roditelji naknadno o njemu ne razgovaraju s djecom (Ciboci i Kanižaj, 2011).

Budući da je digitalna tehnologija, iliti novi mediji, još uvijek novina, tek se istražuju svi njezini aspekti. Normalan slijed događaja propitivanje je posljedica koje ona nosi sa sobom. To više nije samo pitanje o kvaliteti provedenog vremena djeteta ispred malih ekrana, već postaje medicinsko pitanje jer su djeca pred malim ekranima od svoje najranije dobi koja je ključna za njihov pravilan rast i razvoj. Stoga je bitno da se roditelji i odgojitelji educiraju te shvate pozitivne i negativne utjecaje digitalne tehnologije. Na taj način moći će spriječiti loše posljedice, a pozitivne kvalitetnije iskoristiti (Sigman, 2012).

1.2.1. Pozitivan utjecaj digitalne tehnologije

Digitalna tehnologija pripada novim medijima s novim atraktivnim karakteristikama. Unatoč tome nikako se ne smije zaboraviti na stare medije. Upravo se kombinacijom starih i novih medija i njihovim istovremenim korištenjem potiče razvoj novih znanja i vještina kod

djece poput onih kognitivnih, psihičkih, kreativnih i socijalnih. Raznolikost medija kod djece budi zainteresiranost i želju za istraživanjem sukladno djetetovoj prirodi. Djeca su sklona istraživanju noviteta i u tome ih treba poticati. Zanimljivost i raznolikost sadržaja potiče dijete da se njime više koristi, ohrabrujući ga na aktivnosti usmjerene prema poboljšavanju uspjeha kod djeteta. Raznolikost ispunjava dječju potrebu za zabavom u kombinaciji s kreativnošću te poboljšava mentalno zdravlje djece (Đuran i sur., 2019).

Upoznavanjem s novim medijima djeca postaju aktivniji sudionici procesa učenja jer mediji zahtijevaju vanjski podražaj kako bi se pokrenulo ili prikazalo ono što se traži, odnosno djeluje interaktivno jer se svakim djetetovim korakom dobije povratna informacija (Kovač, 2011). Samim tim činom razvija se i dječja inicijativa jer upravo dijete upravlja akcijom. Upravo Đuran i sur. (2019) naglašavaju da razne multimedijske interaktivne bajke uz samostalnost i maštu poboljšavaju vještine čitanja s razumijevanjem te obogaćuju rječnik na puno zabavniji način. Pri čemu grafičke sposobnosti značajno poboljšavaju stimulaciju razvoja psihomotornog sustava djece.

1.2.2. Negativan utjecaj digitalne tehnologije

Kada se govori o negativnim utjecajima digitalne tehnologije na djecu rane i predškolske dobi, oni se najčešće povezuju s nasilnim sadržajima. Upravo takvi sadržaji koje dijete nema priliku verbalizirati s odraslima mogu pred dijete staviti težak zadatak da samostalno procesuirati viđeno te to uzrokuje razne teorije o mogućim ishodima na dječje ponašanje. Izdvojit ćemo tek neke:

Teorija o katarzi – djeca, gledajući nasilni sadržaj, sebe zamišljaju u prikazanim scenama i ispoljavaju bijes i agresivnost (Nevins, 2004), a moguće je i da, kada se nađu u sličnim situacijama, postupe nasilno;

Teorija o navikavanju – dijete počinje nasilje prihvaćati kao normalno ponašanje i smanjuje mu se razina empatije prema žrtvama nasilja te nasilje vidi kao jedino rješenje u određenim situacijama, a to ga ponovno ohrabruje da i samo postupa nasilno (Kunczik i Zipfel, 1998);

Kultivacijska teorija – kultivacija kao izraz za stvaranje dugoročne percepcije o svijetu

u kojem živimo koja se javlja kao posljedica medija. Prema navedenoj teoriji postoji opasnost da se djeca zbog nasilnog medijskog sadržaja boje vanjskoga svijeta jer ne žele postati žrtvama nasilja pa radije biraju opciju ostanka kod kuće i daljnjeg gledanja televizije ili korištenja drugih sadržaja koji ih odvajaju od realnosti (Ciboci, Kanižaj, 2011).

Navedene su samo neke teorije koje su vezane uz gledanje nasilnog sadržaja i djetetovo ponašanje. Iz navedenoga može se zaključiti da je najveći problem kada su djeca prepuštena sama sebi i vlastitoj interpretaciji sadržaja. Stoga je nepobitno da tehnologija nije *kriva* za utjecaj na dijete, već pristup odraslih kada su tehnologija i medijski sadržaji u pitanju jer dijete nije dovoljno kompetentno da samo bira sadržaj koji će gledati i da ga samo tumači s pozitivnim ishodom. Mandarić (2012) tvrdi da je uloga odraslih da upute djecu o važnosti preuzimanja odgovornosti, umjerenosti i mudrosti u korištenju medija kako bi mediji postali saveznici. Iz svega navedenoga može se zaključiti da nije potrebno djeci braniti korištenje medija, već ih treba pripremiti za odgovornu upotrebu od najranije dobi.

2. DIGITALNA KOMPETENCIJA

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (NN 10/97 (NN 05/15)) sadrži polazišta, vrijednosti, načela i ciljeve kao temelj za oblikovanje odgojno-obrazovnog procesa te kurikulum svakog vrtića. Prema NKRPOO-u (NN 10/97 (NN 05/15)) digitalna kompetencija jedna je od osam ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje čiji se razvoj potiče prema uputstvima Europske unije:

“U ranoj i predškolskoj dobi digitalna kompetencija razvija se upoznavanjem djeteta s informacijsko-komunikacijskom tehnologijom i mogućnostima njezine uporabe u različitim aktivnostima. Ona je u vrtiću važan resurs učenja djeteta, alatka dokumentiranja odgojno-obrazovnih aktivnosti i pomoć u osposobljavanju djeteta za samoevaluaciju vlastitih aktivnosti i procesa učenja. Ova kompetencija razvija se u takvoj organizaciji odgojno-obrazovnog procesa vrtića u kojoj je i djeci, a ne samo odraslima, omogućeno korištenje računala u aktivnostima planiranja, realizacije i evaluacije odgojno-obrazovnog procesa.” (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje NN 10/97 (NN 05/15))

Ovakvo pojašnjenje pojma digitalne kompetencije prema Ljubić Nežić (2019) zahtijeva redefiniranje, s obzirom na to da obuhvaća samo dio onoga što se zapravo ubraja u medijsko obrazovanje, koje, uz navedeno snalaženje i korištenje medija, uključuje i bitno kritičko mišljenje koje je primjereno za djecu rane i predškolske dobi.

Prema Neumannu (2015) u većini europskih zemalja predškolska djeca svoje digitalne kompetencije i vještine grade uglavnom u kućnom okruženju na što utječe:

- Vrsta digitalne tehnologije i sadržaja kojima imaju pristup;
- Vlastiti interes i potrebe;
- Razina angažmana i podrške koju dobiju od svojih roditelja.

Navedeno upućuje na zaključak da sve dok se ne uvede sustavno obrazovanje o digitalnim medijima već od predškolske dobi, djeca će imati različite mogućnosti stjecanja digitalne kompetencije. Nerijetko će biti prepušteni stavovima i vrijednostima odraslih o digitalnoj tehnologiji ili sebi samima.

2.1. Medijski odgoj

Medijski odgoj nije novi pojam jer mediji obuhvaćaju osobe i predmete koji prenose neku poruku pri čemu imaju snažan odgojni utjecaj te Hobmair (2012) navodi da je svaki odgoj zapravo medijski odgoj. Međutim kada se danas govori o tome većinom se referira na internet i digitalnu tehnologiju te medijski odgoj označava razvijanje medijske pismenosti, medijskih kompetencija, didaktike i metodike, obrazovanja i medijske socijalizacije, kulture te medijske etike (Tolić, 2009). Cilj medijskog odgoja nije samo razvijanje tehničkih vještina ili promicanje samoizražavanja, već sustavnije razumijevanje načina rada medija i poticanje promišljenije uporabe istih (Buckingham, 2007). Odgojitelji su ti koji su bitni za medijski odgoj predškolske djece. Oni bi trebali promovirati odgojno poželjni utjecaj medija, a cilj medijskog odgoja u dječjim vrtićima trebao bi se usmjeriti na razvoj medijske kompetencije te na razvijanje aktivnog i kreativnog odnosa prema medijima (Sindik i Veselinović, 2010). Njihova uloga vezana uz medijski odgoj također je i edukacija o prepoznavanju kvalitetnog medijskog sadržaja, prepoznavanja kvalitete i prikladnosti videoigara te edukacija o pozitivnim i negativnim utjecajima novih medija. Za cjelovitost medijskog odgoja važno je obuhvatiti sve dionike djetetova života. Roditelji su glavni i prvi djetetovi uzori te zajedno s odgojiteljem pridonose odgoju i obrazovanju djeteta. Kako bi medijski odgoj bio cjelovit potrebno je da u njemu podjednako sudjeluju i roditelj i odgojitelj. Ako je to potrebno, odgojitelj bi trebao roditelju davati određene smjernice kako da i on sudjeluje u medijskom odgoju djeteta te bi za početak trebao osvješčivati roditelja o važnosti obrazovanja uz davanje smjernica, edukacije te preporukom stručne literature. Stoga je za početak medijskog odgoja bitno da se i odgojitelji i roditelji educiraju o istome i ojačaju svoje medijske kompetencije kako bi bili što bolji primjer i vođa djetetu (Đuran i sur., 2019).

2.2. Medijska pismenost

Medijska pismenost temelji se na znanju kritičke prosudbe medijskog sadržaja te korištenje medija za kreativno izražavanje. Može se reći kako je ona jedan od prvih koraka postizanja medijske kompetencije te temelj za daljnje kretanje u digitalnom svijetu (Ljubić

Nežić, 2019). Važnost medijske pismenosti je u razumijevanju načina na koji mediji oblikuju našu sliku o svijetu, ali i nama samima. Bitno je naglasiti da se medijska pismenost razvija jedino sustavnim odgojem o medijima (Đuran i sur., 2018). Budući da djeca rane i predškolske dobi počinju koristiti razne medije poput slikovnice, priče, radija, televizije, novih medija, te s obzirom na to da ih je nemoguće izolirati od svijeta novih medija, dobro je da se kombiniraju i novi i stari mediji kako bi oni stupnjevito stvarali jasniju sliku u razvoju medijske pismenosti (Ljubić Nežić, 2019). Mnogi čimbenici prema različitim autorima utječu na medijsko opismenjavanje djece, shodno tome Sindik (2012) ističe kako se bitne razlike vide u kulturološkom području te utjecaju okoline na dijete, kao i:

- Vremenski period – vrijeme koje je dijete provelo koristeći određeni medij;
- Način – na koji se način dijete služi medijima;
- Sadržaj – vrsta sadržaja koji medij nudi;
- Dob djece.

Ljubić Nežić (2019) u svome radu navodi i čimbenike drugih autora pa se tako spominje i:

- Kontekst – što se događa prije nego dijete koristi medije te kako se s djetetom postupa nakon korištenja medija;
- Osobne karakteristike djeteta.

No ono što je ključno kod medijskog opismenjavanja djece jest njihova dob, pogotovo kada se radi o djeci rane i predškolske dobi. Zbog svoje kognitivne i emocionalne sposobnosti te sposobnosti moralnog rezoniranja koje nisu dovoljno razvijene kako bi oni sami procijenili poruke sa smanjenim negativnim utjecajem, mlađa djeca više vjeruju medijima. Međutim tada roditeljski stav i intervencija imaju veliku ulogu jer djeca do osme godine vide svoje roditelje kao uzor, a to znači da traže njihovu potvrdu i savjet za određena postupanja, ali i oponašaju roditeljska ponašanja i upijaju njihove stavove i doživljaj okoline. Stoga je bitno da roditelji preuzmu odgovornost i budu kvalitetan model i vodilja u svijetu medija jer će djeca upijati sve ono što čine roditelji bez sumnje u ispravnost ponašanja. Upravo je to ono što vodi do odgojitelja koji su s jedne strane djeci, uz roditelje, uzori čije ponašanje i stavove također upijaju; dok su s druge strane odgojitelji svojevrсна vodilja roditeljima na koji način da postupaju u odnosu prema djeci i u interakciji s djecom (Ljubić Nežić, 2019). Bez razumijevanja medija i pravilnog korištenja, bilo u sadržajnom ili tehničkom smislu, teško se uklopiti u svijet u kojemu živimo (Blažević, 2012).

2.3. Mediji i djeca

Mediji su, nedvojbeno, dio čovjekove svakodnevice, stoga su današnja djeca već prije rođenja okružena medijima. Prema tome neophodno je da, kao najranjivijim korisnicima medija, medijsko opismenjavanje kreće već od vrtićke dobi. Upravo su oni meta raznim promidžbenim porukama koje se pojavljuju uz igrice i druge medijske sadržaje s obzirom na to da još nemaju razvijeno kritičko mišljenje (Peran i Raguž, 2019). Stoga je važno napomenuti da je s djecom potrebno razgovarati o medijima te analizirati medijske sadržaje, a uz to i obratiti pažnju na djetetov doživljaj pojedinog medija. U početku je dobro da djeca razlikuju realni svijet i onaj medijski jer bi u suprotnom dijete moglo biti zbunjeno i nesigurno oko toga što je zbilja, a što fikcija. Djeca u vrtićima često oponašaju viđeno preko medija stoga je bitno da se ponašanje prepozna i da se s djetetom razgovara o sadržaju na koji je naišlo na određenom mediju te da se upravo mediji koriste u tom razgovoru s djecom. Dok dio djece priča o doživljajima stečenima nekom emisijom ili ih oponašaju, ostali mogu sve dokumentirati videokamerom. Na taj način djeca razvijaju medijsku pismenost i shvaćaju kako je ono što im se prezentira putem medija zapravo nečija ideja i plan koji je obilježen videokamerom te da to nije stvarnost (Sindik i Veselinović, 2010). Prema preporukama Američke akademije pedijatara (AAP, 2016) djecu mlađu od 24 mjeseca ne bi trebalo izlagati medijima osim ako se radi o videopozivima, a djeci starijoj od 2 godine bitno je ograničiti medije na maksimalno 1 sat uz pratnju roditelja kako bi se promicalo poboljšano učenje, veća interakcija te postavljanje dodatnih ograničenja. Jedna je od preporuka i izbjegavanje izlaganja djece medijima sat vremena prije obroka i prije spavanja.

2.4. Kritičko mišljenje

Jedna od značajki medijske pismenosti jest kritičko mišljenje kojemu prethodi znanje, omogućavajući da osoba razumije i kritički promišlja o svojem okruženju, a zatim samo kritičko promišljanje umanjuje mogućnost lošeg utjecaja medija na djecu (NKRPOO, NN 10/97 (NN 05/15)). Ako se zanemari razvoj kritičkog promišljanja, dolazi do opasnosti da se bez razmišljanja prihvate svi poticaji i sadržaji koji se nude putem medijskih zaslona. Stoga je

važna uloga odgojitelja koji vođenjem, usmjeravanjem i razgovorima potiču kritičko mišljenje. Vidljiva je razlika među onima koji imaju razvijeno kritičko mišljenje pa prihvataju samo izabrane vrijednosti, stilove komunikacije i ponašanja te onih koji samo pasivno i nekritički preuzimaju isto od vršnjaka ili medija. Pošiljatelj sadržaja ne može utjecati na to do koga će sadržaj doći i kako će ga primatelj prihvatiti i razumjeti zato je bitno da se djecu odgaja da budu kritički korisnici koji mogu sami prosuđivati o medijskim ponudama i vrednovati iste (Matijević, 2015). Jedan od primjera izgradnje kritičkog mišljenja kod djeteta jest aktivna roditeljska/odgojiteljska medijacija. Ona obuhvaća raspravu s djetetom o sadržajima kojima je bilo izloženo. Raspravom dolazi do prenošenja vlastitih stavova i vrijednosti, a poboljšava se i djetetovo razumijevanje radnje, likova i sadržaja, dosjećanje određenih viđenih situacija, ali i razlikovanje mašte od stvarnosti. Dijete tada postaje sigurnije u sebe i smanjuje se strah od nepoznatog. Bitno je napomenuti kako je taj postupak važno ponavljati svaki put nakon korištenja medija i postepeno nadograđivati djetetovo znanje, pogotovo kod djece mlađe dobi (Ljubić Nežić, 2019).

3. IDENTITET U DIGITALNOM VREMENU

Digitalno doba uz sve ranije navedene činjenice posebice naglašava važnost izgradnje identiteta djeteta. Bilić (2020) smatra kako je kreiranje identiteta ujedno i najzahtjevniji zadatak u odrastanju djeteta i njegova odgoja pri čemu digitalna tehnologija to dodatno otežava.

Identitet je svojstvo koje neku osobu čini onom koja ona jest i pomaže odgovoriti na pitanje tko je ona zapravo (Hrvatska enciklopedija, 2021). To je ujedno i pitanje na koje djeca i mladi, kao i odrasli pokušavaju pronaći odgovor. Nekada se u potrazi za vlastitim JA odnosno traženjem sebe, eksperimentiralo preuzimanjem raznih uloga, a danas se odgovori na to traže u virtualnom okruženju (Subrahmanyam i Greenfield, 2008). Uvidom u recentnu literaturu Bilić (2020) izdvaja istraživanja koja govore o tome kako djeca koristeći tehnologiju imaju više mogućnosti da spoznaju sebe, a to je omogućeno širinom koju digitalna tehnologija nudi. Ujedno imaju mogućnost da budu anonimni ili preuzeti ulogu nekoga drugoga. Razmišljanje Greenfielda (2018) usmjereno je prema mogućnosti djeteta da svoju osobnost gradi virtualno, međutim postoji mogućnost da će zbog prevelike ovisnosti o reakcijama drugih i prevelikog izvora informacija dijete samo postati nesigurno, krhko i iskrivljenog osjećaja vlastite osobnosti. Prema tome, bitno je da roditelji i odgojitelji pomognu djeci da dosegnu određenu razinu shvaćanja vlastitog identiteta u vremenu i uvjetima u kojima se nalazi, koja će mu omogućiti uspostavljanje odnosa s drugima, a da pri tome ni u kojem trenutku ne izgubi sebe prilikom pritisaka okoline. Medijska pismenost i kompetencije uvelike utječu na oblikovanje identiteta djeteta, jer to je jedna od socijalnih vještina medijskog djeteta koja može ublažiti utjecaj medijskih slika stvarnosti i djetetov strah od nepoznatog (Ljubić Nežić, 2019).

4. DIGITALNO OBRAZOVANJE U DJEČJIM VRTIĆIMA

Prema Neumann (2015) razvijanje medijske pismenosti u vrtićima od najranije dobi pomoglo bi u podizanju svijesti o sigurnosnim pitanjima te u izgradnji kritičkog mišljenja i otpornosti u digitalnom kontekstu. Poboljšanje medijske pismenosti djece sve je aktualniji zadatak vrtića i odgojitelja. Djeci su potrebne nove priče i didaktičke igre koje će im pomoći razumjeti digitalni svijet koji ih okružuje, njegove komponente, izmjenu virtualne i stvarne interakcije. Do izražaja sve više dolaze različite opasnosti jer djeca ne shvaćaju digitalni svijet i njegovu virtualnu stvarnost. Pravovremeno usmjeravanje djece ključno je u izgradnji strategija digitalnog posredovanja kako bi se povećala korist od digitalnih aktivnosti, a umanjila njihova potencijalna šteta. Kurikulum usmjeren na razvoj digitalne pismenosti i korištenje digitalne didaktike od najranije dobi na europskoj razini, prema Neumann (2015), ključan je za:

- Razvoj digitalne pismenosti i usklađene digitalne kulture;
- Sprječavanje povećanih razlika u svladavanju digitalnom tehnologijom među djecom;
- Poboljšavanje digitalne kreativnosti;
- Izgrađivanje kritičkog mišljenja i otpornosti;
- Potrebe daljnjeg istraživanja, praćenje razvoja i postavljanje ciljeva digitalnog učenja u skladu sa stupnjem kognitivnog razvoja djeteta.

Prema Državnom zavodu za statistiku u programe ranog i predškolskog odgoja uključeno je 21,20% djece do tri godine, 36,43% djece od tri do pet godina i 42,37% djece od pet do sedam godina (Državni zavod za statistiku, 2020). Prema navedenim podacima vidljivo je kako je manja uključenost djece prije navršene pete godine života u ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Međutim ni postotak djece od pet do sedam godina koja redovno pohađaju vrtić nije zadovoljavajući. Navedeni podatak ukazuje na to da se više od 50% djece u odgojno-obrazovni sustav uključuje tek jednu godinu pred polazak u školu, kada on postaje obavezan. Tada djeca već imaju oblikovane vlastite stavove te se umanjuje mogućnost intervencije i djelovanja na dječje spoznaje, stavove, vještine i znanja prema medijima.

Kvalitetna integracija digitalne tehnologije u obrazovne ustanove uvelike bi utjecala na roditeljsko prihvaćanje digitalne tehnologije kao jednog od alata učenja. Ujedno bi povećala podršku roditelja u stjecanju digitalnih kompetencija, razumijevanju rizika i pogodnosti koje digitalna tehnologija donosi. Iako dio roditelja shvaća opravdanost potenciranja razvoja digitalne pismenosti kod djece, većina ih smatra da je to odgovornost obrazovnih ustanova te im prepušta ključnu ulogu u digitalnoj edukaciji njihove djece (Neumann, 2015). Međutim projekt vezan uz medijsko opismenjivanje djece, koji je Ljubić Nežić (2019) provela u dječjem vrtiću i opisala u svome radu, ukazuje na povećavanje broja zainteresiranih roditelja za sudjelovanje. Projekt je na početku bilježio slabu posjećenost roditelja, međutim nakon međusobne razmjene informacija o radionicama, dolazi do povećanja interesa i uključivanja u projekt. Po završetku projekta određeni broj roditelja i odgojitelja ostao je zainteresiran za daljnji rad na vlastitim sposobnostima i vještinama o medijskom odgoju. Ovi pokazatelji ukazuju na važnost ustrajnosti u organiziranju radionica i edukacija u vrtiću čime se povećava broj zainteresiranih za formiranje poticajnog okruženja za rast i razvoj djeteta ispunjenog medijskim ozračjem. No prije svega potrebno je osvijestiti lokalne zajednice i roditelje djece koja nisu uključena u odgojno-obrazovne ustanove o važnosti sudjelovanja i pravovremene intervencije (Ljubić Nežić, 2019).

4.1. Kompetencije odgojitelja za digitalno obrazovanje djece

Zakonski regulirano medijsko opismenjivanje djece provedi se tek od osnovne škole, a s obzirom na to da su djeca medijski korisnici i prije polaska u školu, njihovo medijsko obrazovanje prepušteno je roditeljima i odgojiteljima. Odgojitelji nemaju zakonski propisanu obvezu digitalno odgojiti dijete, već se sami snalaze izborom različitih medija za rad s djecom i razgovorom s njima (Peran i Raguž, 2019). Kako bi što bolje shvatili današnju djecu i odgojili ih što kvalitetnije, važno je da roditelji i odgojitelji imaju razvijene medijske kompetencije (Zgrabljic Rotar, 2005). Budući da roditelji odgojitelje percipiraju kao stručnjake, koji najbolje znaju kako treba raditi s djecom i kako kojemu djetetu pristupiti u određenoj životnoj dobi, logično je očekivati je da će im odgojitelji biti primjer i kada se radi o medijskom odgoju djece. Roditeljima su potrebne smjernice i podrška jer su suočeni s izazovima koje donosi tehnologija i povećani digitalni angažman djece (Neumann, 2015). Prema Matijević (2015) odgojitelji nisu najbolje pripremljeni za rad na digitalnom odgoju

djece. Autor smatra da redovnim školovanjem, bez dodatnih edukacija, odgojitelji ne stječu dovoljnu kompetenciju za digitalni odgoj te za pripremu i proizvodnju raznih digitalnih sadržaja i poruka. Temeljem toga može se zaključiti da su odgojitelji nekompetentni za rad s djecom modernog doba, okruženom tehnologijom i medijskim sadržajem od začeca. Za djecu je virtualni svijet dio svakodnevice i sastavni dio života. Shodno tome odgojitelji bi trebali biti obrazovani i spremni za rad u suvremenom okruženju, odnosno moraju ovladati digitalnom kompetencijom. Prema Blažević (2012) današnje društvo, koje obuhvaća roditelje i odgojno-obrazovne ustanove, ne ulaže dovoljno u odgoj i obrazovanje za medije.

Peran i Raguz (2019) proveli su istraživanje među odgojiteljima s ciljem povezivanja kompetencija odgojitelja djece rane i predškolske dobi u korištenju medija i prethodnog obrazovanja. Rezultati ukazuju da tek 15% ispitanika smatra kako ih je predznanje stečeno obrazovanjem pripremio za kritičko promišljanje o gotovim medijskim sadržajima. Dok 70% ispitanika kvalitetu sadržaja ocjenjuje prema znanju i iskustvu, njih 17% oslanja se na povratnu reakciju djeteta. Također samo 31% ispitanika navodi kako zna kreirati medijski sadržaj, dok se 1% ispitanika uopće ne zna služiti tehnologijom. Rezultati istraživanja potvrđuju kako odgojitelji svoje medijsko znanje prije svega temelje na iskustvu i vlastitom trudu, a ne znanju koje je regulirano formalnim obrazovanjem.

Za razliku od istraživanja koje se bavi odgojiteljima, istraživanje koje su proveli Đapić i suradnici (2020) ispituje navike korištenja medija kod predškolske djece u Hrvatskoj. Rezultati pokazuju kako su sva djeca, koja su uključena u istraživanje, njih 653 izloženi medijima i prije navršene druge godine života, a dnevno male ekrane koriste i više od dva sata. Kao razloge izloženosti djece ekranima, roditelji navode: zabavu, učenje, zaokupljenost i uklapanje u društvo. Međutim kada se radi o pozitivnom ili negativnom utjecaju medija ili preporučenim ograničenjima uočeno je izraženo roditeljsko neznanje i neshvaćanje ozbiljnosti situacije. Budući da su vrijeme i dob korištenja medijima među ispitanicima izvan preporuka stručnjaka, dokazuje se potreba za educiranjem odgojitelja. Na taj bi način odgojitelji, kao stručne osobe, mogli roditelje savjetovati o mogućnostima i utjecaju suvremene tehnologije. Ukazali bi na preporuke stručnjaka i ograničenja s ciljem da se osvijesti kompleksnost situacije te da zajedno potaknu razvoj djetetovih vještina medijske pismenosti i kritičkog promatranja sadržaja kojim se služe.

Neumann (2015) ističe kako treba pokrenuti savjetovalište za roditelje i stručnjake o dječjoj uporabi tehnologija i važnosti digitalne kompetencije kako bi ih se poučilo o

pristupima i strategijama za povećanje koristi, a smanjenje štete od digitalnih aktivnosti. Upravo zato što roditelji odgojitelje smatraju stručnjacima, kojima se obraćaju s pitanjima, tražeći podršku, odgojitelji bi trebali biti ciljana skupina savjetovanja i digitalnog obrazovanja, a nakon njih prva skupina trebali bi biti roditelji koji imaju manju dostupnost vremena i/ili resursa te samohrani roditeljima s nižim ekonomskim statusom jer Neumannova (2015) studija pokazuje kako upravo njima nedostaje vremena i kompetencija, a ponekad i prihoda za digitalno opismenjavanje djece.

5. ISTRAŽIVANJE IMPLEMENTACIJE DIGITALNE TEHNOLOGIJE U RADU S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI

U ovom će se poglavlju sistematizirati i analizirati istraživanje provedeno s roditeljima, odgojiteljima i djecom vezano uz njihove stavove o digitalnoj tehnologiji. Istraživanjem će se dotaknuti potreba za implementacijom digitalne tehnologije u radu s djecom predškolske dobi. Za potrebe istraživanja korištena je kvantitativna metoda, odnosno fokus grupe i intervju. Kao prednost korištenja fokus grupa uočena je mogućnost boljeg razumijevanja zauzimanja pozitivnog ili negativnog stava o implementaciji digitalne tehnologije (Skoko i Benković, 2009).

5.1. Metoda

Za dobivanje što iskrenijih i opsežnijih odgovora odgojitelja i roditelja o digitalnoj tehnologiji, te potrebom za njezinom implementacijom u radu s djecom predškolske dobi, održale su se dvije fokus grupe. Jedna je održana s roditeljima, a druga s odgojiteljima. Obje je fokus grupe vodila moderatorica pomoću unaprijed osmišljenih polustrukturiranih pitanja. S namjerom da se obuhvati više stavova različitih dionika djetetova odgoja u istraživanje bila su uključena i djeca. Njih se ispitalo pomoću intervju. Korištenjem fokus grupa i intervju pokušao se postići bolji uvid u stavove ispitanika vezane uz temu.

5.2. Cilj

Uz uvid u stavove ispitanika, istraživanje će se baviti samoprocjenom kompetencija odgojitelja i roditelja za digitalno opismenjavanje djeteta. Važno je naglasiti da se rezultati istraživanja ne mogu generalizirati te to ni nije svrha ovakvog istraživanja, već ono pomaže razumjeti različite stavove (Skoko i Benković, 2009). Intervju s djecom pomoći će da se zaokruži cijela priča i vidi kako se odnos odgojitelja i roditelja prema problemu digitalnog

opismenjavanja djeteta reflektira na dijete.

5.3. Sudionici

Poziv sudionicima za fokus grupe bio je upućen putem društvenih mreža, a to je automatski eliminiralo one roditelje i odgojitelje koji ne koriste društvene mreže. Fokus grupe, zbog propisanih epidemioloških mjera uzrokovanih pandemijom virusa COVID-19, održane su preko *Zoom* platforme. Upravo takvim načinom provođenja eliminirani su odgojitelji i roditelji koji se istom ne znaju služiti. Kao preporuka za neka buduća istraživanja jest korištenje kontaktnog održavanja fokus grupa, a to može biti faktor koji će utjecati na same rezultate.

Pozivu na sudjelovanje odazvalo se 9 roditelja i 7 odgojitelja koji su bili podijeljeni u dvije homogene fokus grupe (Skoko i Benković, 2009). Osim fokus grupa za potrebe istraživanja koristio se intervju s dvoje djece.

5.4. Postupak

Istraživanje je provedeno u rujnu 2021. godine. Tijekom cijelog procesa istraživanja, od pripreme, provedbe pa sve do analize, vodilo se računa o etičkim načelima istraživanja. Za sudjelovanje roditelja i odgojitelja zatražen je informativni pristanak, a za intervjuiranje djece dobivena je suglasnost njihovih roditelja. Prije početka održavanja fokus grupa, sudionici su bili upoznati sa zaštitom privatnosti, ciljem istraživanja i nužnosti aktivnog sudjelovanja u raspravi. Također se od sudionika zatražio usmeni pristanak za snimanje te je naglašena anonimnost i poštivanje privatnosti i identiteta svih sudionika. Naglašeno je pravo na prekid sudjelovanja u bilo koje vrijeme te njihova dobrovoljnost sudjelovanja. Nakon općih informacija vezanih uz istraživanje pristupili su kratkom predstavljanju cilja istraživanja. Održavanje fokus grupe u digitalnom okruženju pridonijelo je opuštenijoj atmosferi zbog mogućnosti sudjelovanja u udobnosti vlastitog doma. Fokus grupe trajale su prosječno 75 minuta, što je optimalno vrijeme (McDaniel i Gates, 2010). Prije provođenja intervjua s djecom posebna se pažnja pridala informiranju roditelja o anonimnosti i očuvanju privatnosti

djece kao i o cilju intervjua. Intervju je proveden putem videopoziva s mobilnog telefona roditelja. Prosječno trajanje intervjua bilo je 10 minuta.

Snimani materijali transkribirani su te se pristupilo njihovoj analizi.

5.4.1. Prednosti i nedostaci

Trenutna situacija izazvana pandemijom potakla je provođenje istraživanja u virtualnom okruženju. Zbog nedostatka uvida u slična istraživanja postojala je određena bojazan za kvalitetu provođenja. Kao jedna poteškoća na koju se naišlo tijekom održavanja fokus grupa jest javljanje za riječ. Sudionici su u isto vrijeme htjeli iskazati svoje mišljenje, pojavile su se smetnje koje bi nakratko zaustavile raspravu. Stoga su postavljena pravila za javljanje za riječ i isključivanje mikrofona dok govore drugi sudionici, a to je usporilo raspravu. Rasprava je usporena i povremenim pucanjem internetske veze moderatorici ili ispitanicima. Usporedbom fokus grupe u kojoj su sudjelovali roditelji ($n=9$) i fokus grupe u kojoj su sudjelovali odgojitelji ($n=7$), može se zaključiti kako je za bolju atmosferu u grupi, koja se provodi virtualno, pogodnije kada je u grupi manje sudionika. Dok su u grupi s roditeljima sudionici duže čekali na red, rasprava je bila sporija i više je sudionika odustalo od želje za iskazivanjem mišljenja, u fokus grupi s odgojiteljima rasprava je tekla puno lakše i brže jer su svi imali svoje vrijeme za iskazivanje mišljenja, bez previše čekanja i ubacivanja drugih sudionika, pogotovo nakon što je jedan sudionik napustio raspravu čime je broj smanjen na 6 sudionika. Shodno navedenim činjenicama može se zaključiti kako virtualni način provođenja fokus grupa zahtijeva drugačiji pristup od onoga uživo. No pozitivna strana virtualne fokus grupe je ta što sudionici nisu morali putovati kako bi se sastali, pa su sudionici bili iz raznih krajeva države (Zagreb, Korčula, Knin, Split).

5.5. Rezultati i rasprava

Pitanja o kojima se raspravljalo u fokus grupama grupirat će se u 4 glavna pitanja radi lakše analize koja će se prikazati u nastavku. Kako bi se upotpunila analiza, obogatit će se izjavama sudionika koje će se istaknuti od ostatka teksta.

5.5.1. Analiza fokus grupe s roditeljima

Rasprava je započela općenitim pitanjem. Naizgled se pitanjem samo prikupljaju podatci koliko su djeca u doticaju s digitalnom tehnologijom. Međutim odgovori na pitanje i rasprava otkrili su i koliko su roditelji svjesni tog kontakta i što sve smatraju kontaktom s digitalnom tehnologijom.

U daljnjem tekstu odgovori roditelja označavat će se kraticom (R).

Pitanje 1. Koji su prvi kontakti vaše djece s digitalnom tehnologijom?

Prvo pitanje izazvalo je krivo razumijevanje, pa su uslijedili odgovori poput:

R: Moje dijete je nakon prve godine dobilo mobitel u ruke.

Nakon objašnjenja pojma *kontakt s tehnologijom*, sudionici su dopunili iskaze te su dali jasnije i preciznije odgovore poput:

R: Kod nas je bilo ranije, čak i prije godinu dana, ali nisam mu svjesno dala mobitel već bi gledao kada sam ga ja koristila.

R: Slažem se. I moja su djeca imala takve indirektne doticaje s mobitelom, ali samo su se zabuljili u ekrane zbog svjetlosti. Da ne pričam o televiziji koja bi bila upaljena u njihovoj blizini.

Ovom promjenom u odgovorima može se zaključiti kako sudionici nisu svjesni da je dijete u doticaju s tehnologijom i ako ono boravi u prostoru gdje je primjerice upaljena televizija ili kada gledaju njih dok se koriste mobitelom. Iz naknadnih odgovora moglo se primijetiti kako ispitane majke ne smatraju da je to što su djeca izložena tehnologiji dobro. To dokazuje činjenica da je svaki ispitanik nakon svog odgovora objasnio kako i zašto dolazi do toga da izlože djecu tehnologiji te naglašavaju kako to nije namjerno. U svakom slučaju na kraju su se sve majke složile kako djeca već s nekoliko dana ostvaruju prvu interakciju s tehnologijom. Ta činjenica potaknula je moderatoricu da potpitanjem provjeri dopuštaju li roditelji djeci da samostalno koriste tehnologiju.

- Koriste li vaša djeca digitalnu tehnologiju samostalno?

Dobiveni odgovori potvrđuju ono što se i u radu spominje, da i predškolska djeca samostalno koriste digitalnu tehnologiju. Iako još ne znaju čitati i pisati, te bi se na prvu moglo reći kako nemaju sve preduvjete za korištenje tehnologije, djeca na razne načine dolaze do svoga cilja.

R: *Moje dijete ima 2,5 godine i on već uredno uzima mobitel, razazna ikonicu za YouTube, po izgledu si odabere crtić i sam sebi odabere što će gledati. Nitko njega nije tome naučio, već pretpostavljam da je vidio od nas jer se samo jedan dan dogodilo da on sam klikne što želi. Zapamtio je ikonice kao slikovnicu i povezo je to s nečim zanimljivim.*

R: *Moje je dijete isto tako počelo. Djeca s vremenom sami shvate da im se dodirrom pomiče ekran i da si može sam odabrati što želi. Mislim da su današnja djeca naprednija, mi to nismo ni imali dok smo bili djeca.*

Ispitanici su se složili kako ni sami ne znaju kako su djeca naučila koristiti tehnologiju te tvrde kako ih oni nisu tomu podučili niti su im pokazivali. Raspravom ipak zaključuju kako su djeca njihovim primjerom shvatila kako se dođe do željenog sadržaja te da su pamtili prema izgledu što trebaju stisnuti kako bi im se prikazalo ono što oni žele.

R: *Ne znam ni sama kako je znala koristiti mobitel, ali je pronašla crtiće koje gleda.*

R: *Moje dijete ima 3,5 godine, ne znam s koliko je godina počeo gledati YouTube sadržaje i sam bez problema zna uključiti aplikaciju, pronaći ju na zaslonu te čak i prebaciti oglase koji se pojave. Vjerojatno je vidio nas kako mi to radimo jer ga nitko nikad nije tome učio.*

Budući da je tijekom komunikacije dio ispitanika dao dojam kako nisu prisutni dok djeca koriste digitalnu tehnologiju, poteglo se pitanje je li to uistinu tako te razgovaraju li roditelji s djecom o sadržajima na digitalnim medijima.

R: *Moje dijete ima svoj mobitel, ali sam joj instalirala Family Link pa ne moram biti uz nju jer mi sve obavijesti dolaze na moj mobitel.*

R: *Mi imamo problem što djeca naiđu na TikTok ili neke crtiće koji nisu primjereni, ali mi ne možemo djetetu to zabraniti. Tko može?*

Svoju neuključenost u djetetov odabir sadržaja i prisutnost tijekom korištenja tehnologije roditelji opravdavaju slušanjem i prepoznavanjem sadržaja tijekom obavljanja svakodnevnih obveza. Naglašavaju kako im je digitalna tehnologija u ovom slučaju *dadilja* dok oni ispunjavaju svoje obveze ili se odmaraju. Takvim odgovorima se u raspravi potvrdilo

istraživanje Chaudron i sur. (2015), navedeno ranije u radu, u kojemu su se roditelji također izjasnili kako pomoću digitalne tehnologije umiruju djecu i na taj način dobivaju vrijeme za sebe.

R: *Ja sam samohrana majka, pa mi tehnologija služi kako bih ga zabavila dok ja radim kućanske poslove, ali u prostoriji sam s njim i čujem po zvuku što gleda ili on dođe do mene pokazujući mi sadržaj, pa pričamo o tome.*

Ne ističu potrebu za razgovorom s djetetom nakon gledanja digitalnih sadržaja i priznaju kako ne mogu cijelo vrijeme biti uz njih, pogotovo ako su *uzeli pet minuta za sebe*. Dio roditelja izjasnio se kako razgovaraju s djecom o digitalnim sadržajima, ali se ispostavilo da su ti razgovori svedeni samo na upute djeci kako određeni sadržaji nisu dobri.

R: *Naš najčešće gleda aute i znamo s njim naknadno pričati o tome što je gledao ili kada se pojavi nešto što nije dobro da gleda, kažemo mu da ne bi trebao to gledati. Ne možemo skroz reći kako je bez nadzora.*

Nijedan ispitanik ne navodi kako on kao roditelj odlučuje koji će sadržaj gledati njegovo dijete, već se svi oslanjaju na odabir djeteta i mogućnost da će čuti i tako prepoznati što dijete gleda ili to regulirati putem roditeljskih zabrana koje se mogu postaviti na same uređaje. Jedino što oni vide kao prijetnju su reklame i automatski sadržaj koji je ponekad neprimjeren i koji ne mogu kontrolirati, već samo upute dijete da to *preskoči*.

Prema Aftab (2003) roditelji su okarakterizirani kao pobornici protiv digitalne tehnologije zbog straha od negativnog utjecaja. Razgovor s ispitanim roditeljima pokazao je kako oni svojoj djeci ne brane digitalnu tehnologiju, a to je dovelo do zaključka kako roditelji ili nisu upućeni u loše utjecaje digitalne tehnologije ili su svjesni pozitivnih utjecaja.

- Koliko digitalna tehnologija i njezini sadržaji utječu na dijete?

Rasprava je pokazala kako se pretpostavka moderatorice nije pokazala točnom te da su roditelji svjesni lošeg utjecaja digitalne tehnologije na djecu.

R: *Prikazuje im se nestvarni i iskrivljen svijet kakav on nije zapravo.*

R: *Ja imam primjer gdje je dijete nakon određenih sadržaja postalo agresivno pa*

sam se trudila da maknemo taj sadržaj i da ga više ne gleda.

R: *Mi smo djeci morali zabraniti da gledaju navečer crtiće jer su imali noćne more, budili su se po noći, nisu mogli zaspati i slično. Pa smo ukinuli večernje gledanje u mobitel.*

R: *Moji koriste TikTok i gledaju YouTube. Curica je sama izbrisala TikTok jer su joj se tamo rugali stariji, a dječaku smo morali smanjiti gledanje tog sadržaja jer je poprimio ružno ponašanje, a razgovorom nismo ništa postigli jer bi se počeo trest i bio bi ljut kada bismo mu zabranili. Problem je nastao kad ih je tata čuvao, pa ja sada to ispravljam, vodim ih više van.*

Iako roditelji većinom ističu negativne utjecaje digitalne tehnologije na dijete, zabrinjava spoznaja kako i dalje ne poduzimaju ništa po tom pitanju. Stječe se dojam kako nisu osvijestili koje posljedice nekontrolirano korištenje digitalne tehnologije može izazvati kod djeteta. Roditelji jedino rješenje vide u pokušaju da isti sadržaj zabrane djetetu. Nijedan roditelj nije naveo kako su nakon negativnih reakcija djeteta razgovarali o tome. Jedino je jedna ispitanica navela i pozitivne utjecaje digitalne tehnologije na dijete.

R: *Ne mora digitalna tehnologija uvijek prikazivati nešto loše. Ja sam svojoj djeci dala edukativne sadržaje.*

Međutim druge su sudionice utvrdile kako njihovoj djeci takvi sadržaji nisu zanimljivi i kako oni vrlo brzo sami prijeđu na ono što ih zanima.

Pitanje 2. Koji je vaš stav o implementaciji digitalne tehnologije u radu s djecom predškolske dobi u dječjim vrtićima?

R: *Vrtić je mjesto gdje su se djeca došla igrati, bit s prijateljima, razvijati motoriku i pripremat za školu, a ne da igraju igrice i budu na tabletima.*

R: *Bilo bi previše da uvedu tehnologiju i u vrtiće. Oni se ne bi onda mogli ni toliko igrati i družiti s prijateljima.*

R: *I ovako im stavljaju previše obveza u vrtiću koje smanjuju mogućnost igranja još da im se da tehnologija, onda bi se tek ukinula igra.*

U procesu komunikacije dobio se dojam kako većina ispitanica nema uvid u to što se točno radi s djecom u dječjim vrtićima. Vidljivo je kako odgovori upućuju na to da je vrtić mjesto gdje se djeca samo igraju. Budući da su odgovori iznenadili moderatoricu jer su roditelji tvrdili da su djeca od rođenja okružena digitalnom tehnologijom, pokušala je preoblikovati pitanje.

- Budući da se djeca, kako ste rekli, već od rođenja koriste digitalnom tehnologijom, mislite li da bi bilo dobro da se već u vrtićima krene razvijati digitalna kompetencija ili smatrate da je ona potrebna tek u školama?

R: *To bi definitivno bilo korisno, na taj bi način djeca drugačije doživjela Youtube i sve što gledaju.*

R: *Meni je to okej, dobro je da spoznaju sve. Naravno, mislim na ono primjereno njihovoj dobi.*

R: *Ne znam koliko je to prerano, ali čini mi se da bi bilo dobro već od predškolske dobi početi s tim jer je istina kako su oni već u tom svijetu.*

R: *Do sada uopće nisam razmišljala o tome. Istina je da su djeca od rođenja okružena tehnologijom, možda onda ne bi bilo prerano koristiti je i u vrtićima.*

R: *Meni se čini kako je to malo, malo prerano. Možda s djecom koja uskoro polaze u školu, ali nisam sigurna koliko to ima smisla s mlađom djecom.*

R: *Po meni je to gubljenje vremena s manjom djecom. Imat će vremena za to u školama.*

R: *Bojim se da bi to značilo da bi im tete dale mobitel kako bi imale mir od djece.*

Nakon promjene pitanja i odgovori su se promijenili. U ovoj je situaciji do izražaja došla neverbalna komunikacija zbog koje je snimanje videozapisa bilo poželjno. Prema zamišljenim pogledima roditeljima i zastojima prilikom odgovaranja vidjelo se kako nisu sigurni u svoj odgovor. Priznali su kako o tome nisu razmišljali na taj način te da su imali drugačiju ideju o digitalnoj tehnologiji u vrtiću. Iako su na početku svi bili protiv digitalne tehnologije u vrtićima, tijekom diskusije to se promijenilo. Dio roditelja je ipak promijenio mišljenje i

smatra kako ne bi bilo loše da se napravi određeni plan i program za poticanje digitalne kompetencije kod djece predškolske dobi. Dok se jedan dio roditelja premišljao i nisu bili sigurni u odgovor, ostalo je dvoje roditelja koji su i dalje bili čvrsti kod odluke da su *vrtići tu da bi se djeca u njima igrala kad se već doma ne igraju*.

Roditelji su većinom zauzeli negativan stav prema uključivanju digitalne tehnologije u obrazovanje djece te su isticali kako se brinu zbog negativnog utjecaja na dijete. Navedeno je, prema već spomenutom Neumannu (2015), primjer roditelja koji nisu sigurni u vlastite kompetencije stoga je sljedećim pitanjem provjereno osjećaju li se roditelji kompetentnima za rad s djecom digitalnog doba.

Pitanje 3. Osjećate li se kompetentnim za odgoj djece u digitalnom dobu? Ako bi se iste održale, biste li prisustvovali edukativnim radionicama vezanima uz odgoj djece u digitalnom dobu?

R: *Ja sam apsolutno za rad na sebi, pogotovo kada se radi o našoj djeci. Stoga sam apsolutno za bilo kakve edukacije, predavanja ili korištenje određene literature.*

Diskusija je potvrdila spomenutu tvrdnju. Roditelji se sami ne osjećaju dovoljno kompetentnim te su iskazali strah zbog napredovanja tehnologije. Iako su se svi složili kako svima ponekada treba edukacija te su se požalili kako ih na roditeljstvo nitko ne pripremi, jedna se majka izjasnila kako ona zbog obveza ne bi prisustvovala na edukativnoj radionici ako bi joj se pružila prilika.

Iako Ljubić Nežić (2019) u svome radu tvrdi kako su odgojitelji vodilja roditeljima kada je odgoj i obrazovanje u pitanju, odgovori roditelja na sljedeće pitanje to osporavaju.

Pitanje 4. Kome se obraćate ako imate pitanja vezana uz odgoj i obrazovanje djece ili kada niste sigurni kako postupiti u određenim situacijama? Imaju li odgojiteljice ikakvu ulogu u tome?

R: *Mami.*

R: *Razgovaram s drugim mamama, ipak smo u sličnim situacijama ili gledam po internetu.*

R: *Ja sama sa sobom sve riješim.*

Odgovori na ovo pitanje ponovno su pokazali nepovjerenje roditelja u stručnost odgojitelja. Navode kako se s problemom oko odgoja prvo obrate svojim majkama, a zatim razgovaraju s drugim majkama ili se okrenu internetskim sadržajima. Na pitanje za odgojiteljice samo je jedna majka potvrdno odgovorila.

R: *Ponekad razgovaram s odgojiteljicama, na kraju one i jesu najviše s mojom djecom.*

Ostale su ispitanice naglasile kako nemaju običaj s odgojiteljicama o tome razgovarati.

5.5.2. Analiza fokus grupe s odgojiteljima

Odgojiteljima su postavljena jednaka pitanja kao i roditeljima kako bi se vidjelo postoje li sličnosti ili razlike u stavovima. U daljnjem će tekstu odgovori odgojitelja biti označeni kraticom (O) .

Pitanje 1. Koji su prvi doticaji djece s digitalnom tehnologijom?

Odgojitelji su se svjesno složili kako su djeca rođenjem okružena tehnologijom. Smatraju to kao nešto što se treba prihvatiti kao novo normalno i da se to neće promijeniti. Međutim, za razliku od ispitanika koji nisu bili svjesni da su im djeca od rođenja u kontaktu s digitalnom tehnologijom, odgojitelji su se jednoglasno izjasnili kako su za prve doticaje zaduženi upravo roditelji.

O: *Do toga dolazi sve ranije i ranije. Naravno, na to ne utječu djeca već im je nametnuto od roditelja koji digitalnu tehnologiju koriste za umirivanje tek rođene djece.*

O: *Dijete ponekad ima prvi doticaj s tehnologijom kada i s majkom. Čim se dijete rodi, roditelji ga slikaju kako bi poslali rodbini/prijateljima ili zovu svoje bližnje na videopoziv. Tada počinje i kasnije se samo nastavlja. Nerijetko djeca već od nekoliko mjeseci znaju pozirati.*

-Koriste li predškolska djeca digitalnu tehnologiju samostalno?

Iako su se odgojitelji složili kako je neizbježno da dođu u doticaj s digitalnom tehnologijom, priznaju kako ih iznenadi kada vide koliko i najmlađa djeca samostalno rukuju istom.

O: Smatram da većina djece predškolske dobi zna samostalno koristiti daljinski, mobitele dio njih već ranije koristi automatizmom, a u predškolskoj dobi već znaju i čitati pa ga više koriste. Dio predškolske djece već ima i svoje mobitele.

O: Trenutno imam grupu dvogodišnjaka i trogodišnjaka, s kockama koje sam im ponudila su slagali fotoaparati. Kada sam im donijela u grupu tablet primijetila sam kako su iz prve našli YouTube i znali su pretraživati po njemu.

O: Jednom mi je u dežurstvu bilo dijete od godine i pol i kada sam pustila pjesmicu na mobitelu kako je on bio kraj mene, sam je prstićem prebacivao druge pjesme i pomicao je zaslon. To dijete tada još nije znalo hodati.

Usuglasili su se kako nije problem u tome što već i dvogodišnja djeca znaju koristiti tehnologiju, već ih zabrinjava sadržaj crtanih filmova koje djeca gledaju, aplikacija koje koriste i igrice koje igraju. Smatraju kako djeca ne koriste tehnologiju u kontroliranim uvjetima. Odgojitelji su, za razliku od roditelja, svjesni kako su sa šest i manje godina premladi da bi sami razlučili što smiju i što je dobro, a što nije. Naglasili su i kako korištenje digitalnom tehnologijom bez nadzora roditelja može dovesti do velikih posljedica za dijete.

O: Djeca mi u vrtiću pričaju o crtanim filmovima koje gledaju, dio djece koristi i sada sve popularniju aplikaciju TikTok, smatram kako većina toga sadržaja nije primjerena njihovoj dobi.

Pitanje 2. Koji je vaš stav o implementaciji digitalne tehnologije u radu s djecom predškolske dobi u dječjim vrtićima?

Odgojitelji, koji su sudjelovali u istraživanju, ne vide digitalnu tehnologiju kao prijetnju, već smatraju kako im ona može i pomoći u radu s djecom. Objašnjavaju kako je jedna od njihovih uloga poticati razvoj kompetencija kod djece, a digitalna kompetencija jedna je od njih. Iz tog razloga ne vide zašto bježati od stvarnosti.

O: *Naša je zadaća pratiti interese djece. Digitalna tehnologija je ono što njih zanima i dio svijeta u kojem odrastaju, naravno da je onda potrebno i da ju mi integriramo u svoj rad.*

O: *Mi smo imali probni projekt u kojemu smo u radu s djecom koristili fotoaparatus. Bili su oduševljeni, sami su fotografirali svoje aktivnosti koje smo na kraju prebacili na laptop kako bi ih gledali preko projektora. Sva su se djeca uključila.*

Složili su se da postoje negativne strane digitalne tehnologije i da to stvara otpor kod određenih roditelja i odgojitelja, ali tvrde kako je njihova dužnost prepoznati one pozitivne strane i na najbolji način smisljeno ih integrirati u svoj rad.

O: *Postoje razne digitalne aplikacije edukativnog sadržaja koje se mogu koristiti u radu s djecom. Djeca bi brže i jednostavnije ovladala određenim znanjima kada bismo mi uključili i digitalnu tehnologiju u to. Naravno, možemo se i mi pokrenuti i napraviti svoje aplikacije ili digitalne slikovnice i slično.*

O: *Digitalna nam tehnologija daje pregršt novih mogućnosti koje nam mogu pomoći u radu s djecom ako ju smisljeno koristimo. Na kraju, mi smo tu da radimo na razvoju njihovih kompetencija, smijemo li zanemariti digitalnu kompetenciju?*

-Koje su prepreke u implementaciji digitalne tehnologije u dječje vrtiće?

Odgojitelji, iako motivirani za implementaciju digitalne tehnologije, nailaze na prepreke koje smatraju ključnim za realizaciju svojih ciljeva. Većina odgojitelja priznaje kako nemaju podršku od stručnog tima i ostalih kolega. Stoga, najviše zbog nedostatka materijalne podrške, ne vide mogućnost provedbe ideja. Dvije su se kolegice požalile kako je kod njih digitalna tehnologija u potpunosti zabranjena i da ju ponekad koriste potajice.

O: *Nedovoljna sredstva za opremanje skupina. Ponekad nam ponestane papira, kamoli da tražimo npr. tablet.*

O: *Naše vodstvo nema sluha za to. Nemamo podršku od stručnog tima, ako i mobitel koristimo kako bismo fotografirali aktivnosti, moramo ga sakrivati kada prolazi ravnateljica.*

Dio sudionika izjasnio se kako samostalno doprinose integraciji digitalne tehnologije u

skupine donoseći vlastitu tehnologiju, ali izražavaju želju i potrebu za edukacijama koje bi ih usmjerile kako da tome pristupe ispravno. Jedino se jedna kolegica pohvalila kako je njihov vrtić već počeo s provedbom ideje u djelo i da dobivaju odlične povratne informacije i od djece i od roditelja.

O: Mi nemamo takvih prepreka, naša ravnateljica podržava implementaciju digitalne tehnologije. Uključeni smo već drugu godinu u Erasmus program u kojem smo se spojili s drugim vrtićima u Europi, pa često i odlazimo k njima na edukacije ili oni dolaze k nama. Ja sam se vratila neki dan iz Švedske. Novčana sredstva smo dobili od EU fondova tako da smo i poprilično opremljeni i tehnologijom, a raznim edukacijama dosta radimo na sebi i razvijamo se za rad s digitalnom tehnologijom. Na nama je samo da se potrudimo napisati što bolji program.

Pitanje 3. Osjećate li se kompetentnim za odgoj i obrazovanje djece u digitalnom dobu? Na koji se način obrazujete za rad s njima ?

Svjedočenja odgojitelja sukladna su onima u istraživanju Peran i Raguž (2019), gdje se ističe kako je većina odgojitelja prepuštena sebi samima, te da medijski sadržaj procjenjuju prema vlastitom iskustvu, a najmanje stečenim znanjem sustavnog obrazovanja.

O: Mi učimo jedni od drugih ili samostalno. Na fakultetu smo bili upućeni na to gdje možemo pronaći razne digitalne sadržaje za djecu, ali je nedostajalo edukacije gdje bismo se više bavili time.

O: Ima premalo edukacija čija je tema digitalna tehnologija, a ako se i održi to je više seminar od sat vremena gdje ne možeš steći neku kompetenciju. Prepušteni smo sami sebi.

O: Mi zbog Erasmusa imamo mogućnost odlaziti na edukacije van Hrvatske, a nerijetko i nama dolaze kolege i kolegice iz drugih vrtića koji su u istom

programu, pa učimo jedni od drugih. Sada vidim da imamo sreće što je tako.

O: *Moj tim me neće spriječiti ukoliko ja pokrenem nešto i sama, na primjer implementiram digitalnu tehnologiju, ali također neće ni sami nešto pokrenuti. Neće nam ni nabaviti nešto što bi nam trebalo u radu (tablet, laptop ili projektor u svakoj skupini), ali smijemo svoje donijeti.*

Manjak dostupne edukacije sudionici su već naglasili kao ograničenje s kojim se susreću. Tvrdi kako se samostalno obrazuju putem interneta, istražujući i čitajući literaturu. Poneki su sudionici tijekom fakulteta imali priliku naučiti nešto o digitalnoj tehnologiji i načinu integracije u vrtičke skupine, ali smatraju kako to nije dovoljno te da bi trebalo osmisliti program koji će za početak moći pohađati oni zainteresirani, a kasnije da se to uvede i kao obvezna edukacija dostupna svima. Tek jedan vrtić putem *Erasmus* programa omogućuje dodatne edukacije za koje nerijetko odgojitelji moraju ići i u drugu državu.

Pitanje 4. Kome se obraćate ako imate pitanja vezana uz odgoj i obrazovanje djece ili kada niste sigurni kako postupiti u određenim situacijama? Koliko se često vama roditelji obraćaju s problemom?

O tome kome se odgojitelji obraćaju s pitanjima vezanima uz odgoj i obrazovanje djeteta ovisi o tome kakav odnos imaju sa stručnim timom. Oni odgojitelji, koji su se već ranije izjasnili kako imaju dobre odnose sa stručnim timom, obraćaju im se s problemima na koje naiđu. Jedna ispitanica ne smatra kako ima podršku od stručnog tima pa tvrdi kako ne prakticira obraćati se njima za pomoć. Ona radije koristi literaturu ili se obraća stručnim osobama izvan kolektiva.

O: *Imamo odličan stručni tim koji nam je podrška u svemu što radimo i kojemu se možemo obratiti ukoliko imamo neke nedoumice ili probleme.*

O: *Kolegica i ja se trudimo samostalno riješiti probleme, ako je nemoguće onda se obraćamo stručnom timu, ali to ostavljamo kao zadnju opciju.*

O: *Sa stručnim timom možemo sve probleme riješiti, a ukoliko se dogodi da se radi o problemu cijelog vrtića ili ako primijete kako nam je potrebna edukacija, tada nas šalju na edukaciju ili ju organiziraju kod nas u vrtiću.*

Svi se ispitanici odgojitelji smatraju susretljivima prema roditeljima i tvrde kako im se roditelji nerijetko obraćaju s nedoumicama oko odgoja i obrazovanja djeteta. Priznaju kako im je

drago što im se obraćaju jer im to pokazuje da imaju povjerenja u njih i da ih smatraju stručnjacima. No ne poriču kako ponekad ni sami ne znaju pravo rješenje problema, ali se trude pomoći pa sami potraže pomoć.

O: Roditelji često kada dolaze po djecu ili na individualnim i grupnim sastancima postavljaju pitanja o odgoju i obrazovanju.

O: Dosta nas odgojitelje smatra stručnjacima za odgoj i obrazovanje pa nam se obraćaju s pitanjima na koja ponekad ni mi ne znamo konkretan odgovor, ali im uvijek pomognemo riješiti problem.

Ovakve se izjave kose s onima roditelja koji su se izjasnili kako se s problemom najrjeđe obraćaju odgojiteljima.

5.5.3. Analiza intervjua s djecom

Znaš li ti što su digitalni uređaji? (Pitanje je pojednostavljeno u intervjuu.)

D1 - *Znam.*

D2 - *Naravno da znam, tko to ne zna.*

Ovo je ujedno i pitanje oko kojega su se složili i odgojitelji i roditelji. Djeca znaju za digitalne uređaje. Iako je to odraslima i dalje neprihvatljivo, djeca se s njima upoznaju vrlo rano.

Što ti sve koristiš?

D1 - *Gledam televiziju, igram igrice na mobitelu, tablet, PlayStation, sad imam i PSP.*

D2 - *Gledam televiziju, nekad pričam s bakom i nonom preko mobitela ili videa i nekad kada sam kod prijatelja igramo igrice na PlayStationu.*

Televizija je i prema istraživanju Chaudron i sur. (2015) jedan od najzastupljenijih uređaja dostupnih djeci, stoga ne čudi što su se oba djeteta izjasnila kako se koriste televizijom. Pametne telefone, igraće konzole i tablete djeca također koriste, ali ne u tolikoj mjeri.

Tko te je naučio koristiti ih?

D1 - *Mama i tata.*

D2 - *Gledao sam mamu i tatu za televiziju i mobitel, a PlayStation mi je prijatelj pokazao.*

Dječja iskrenost potvrdila je tvrdnju odgojitelja koju su roditelji pokušali zaniijekati. Roditelji su ti koji djecu upoznaju s digitalnom tehnologijom. U većini slučajeva oni to čine nesvjesno, ne primjećujući kako djeca upijaju sve što oni rade te da oni uče po modelu, a model su im roditelji.

Kada ih koristiš, budeš li sam ili je pored tebe netko od starijih?

D1 - *Nekad mama ili tata sa mnom igraju igrice ili zajedno gledamo televiziju, ali sam većinom sam.*

D2 - *Uvijek je ili mama ili tata pored nas.*

Biraš li sam što ćeš raditi na njima ili ti to odabiru mama i tata?

D1 - *Ja sam biram.*

D2 - *Sam mogu birati, ali mama i tata vide koji crtić stavljam.*

Pričaju li mama ili tata s tobom o onome što si ti vidio/radio na digitalnim uređajima?

D1 - *Kad nekad pređem nivo u igrici onda im kažem kako sam to uspio.*

D2 - *Da, mi njima prepričavamo ako nisu pratili.*

Postoje li neka pravila korištenja digitalnim uređajima?

D1 - *Nemam.*

D2 - *Ne smijemo gledati crtiće koji su opasni i strašni da se ne bismo bojali.*

Postoji li vremensko ograničenje?

D1 - *Nekad mi mama kaže da imam, ali ja ju ne slušam.*

D2 - *Da, smijemo pogledati samo dva ili tri crtića, kako mama i tata kažu.*

Dok drugi ispitanik (D2) odgovorima ukazuje kako su njegovi roditelji upućeniji u sadržaj koji on koristi, prvi ispitanik (D1) daje odgovore slične onima roditelja u fokus grupi. Iako su roditelji upoznati s mogućim negativnim utjecajima digitalne tehnologije na dijete i dalje ne smatraju bitnim da oni upravljaju sadržajem koje će dijete koristiti. Na djecu koja još nisu ni krenula u školu stavlja se teret da sami odaberu ono što nije loše za njih. Upravo ovakvo korištenje tehnologije bez nadzora i ograničenja može dovesti do posljedica. Ciboci i Kanižaj (2011) upućuju upravo na taj problem gdje djeca sama biraju digitalni sadržaj, a roditelji o njemu kasnije s djecom ne pričaju. Mandarić (2012) ističe da je uloga odraslih podučiti dijete kako pravilno koristiti digitalne sadržaje, a jedan od načina sigurno nije prepustiti predškolskom djetetu da samo odabire željene sadržaje.

Kako se osjećaš kada ti istekne vrijeme?

D1 - *Ljut sam i čekam da mi ga vrati.*

D2 - *Nekad poskrivećki stavim još jedan crtić da mama ne primijeti, ali onda ona brzo vidi da je isteklo vrijeme pa moramo ugasiti.*

Imate li neke digitalne uređaje u vrtiću?

D1 - *Samo televiziju.*

D2 - *Nekada nam puste nešto na televiziji i puštaju nam muziku.*

Koristite li ih?

D1 - *Nekad nam daju da gledamo Ninja kornjače.*

D2 - *Pjesme nam svaki dan puštaju, a televiziju samo nekad.*

Pričate li s odgojiteljima ikada o crtićima koje ste gledali ili igricama koje ste igrali?

D1 - *Ne.*

D2 - *Da, uvijek sjednemo u krug pa nas teta ispituje da pričamo što smo gledali.*

Vrtićke skupine ispitane djece također nisu opremljene digitalnom tehnologijom kao ni većina vrtićkih skupina odgojitelja. Međutim razlike u odgovorima ova dva djeteta ukazuju na veću važnost u edukaciji odgojitelja za digitalne medije. Odgojiteljice oba ispitanika imaju u svojim skupinama jednake uređaje, ali svaka isti uređaj koristi na svoj način. Dok je odgojiteljica prvog ispitanika (D1) televiziju iskoristila kako bi djeci ponudila da gledaju crtane filmove, odgojiteljica drugog dječaka (D2) televiziju je iskoristila tako da im je pustila određeni sadržaj o kojemu djeca kasnije razgovaraju.

Voliš li se više igrati s prijateljima uživo ili preko igrica?

D1 - *S prijateljima.*

D2 - *Pa naravno s prijateljima uživo, ali nekad malo volim i igrati igrice kod prijatelja.*

Kada bi mogao birati da budeš pola sata s roditeljima u parku ili pola sata da budeš na mobitelu, što bi odabrao?

D1 - *S mamom i tatom u parku, ali njima se nekad ne da.*

D2 - *Naravno, s roditeljima u parku.*

Dio je roditelja tijekom razgovora u jednom trenutku rekao kako se djeca više ne znaju igrati. Tvrdili su da, već nakon kratkog vremena provedenog u igri s drugom djecom, njihova djeca čekaju kada će ići kući kako bi koristili digitalne uređaje. U razgovoru s djecom dobiveni su različiti podatci. Oba su se ispitanika izjasnila kako bi uvijek prije odabrali druženje u parku nego korištenje mobitela, ali da su roditelji ti kojima se ne da uvijek izvesti ih. Stoga se može razmisliti o tome kome više odgovara kada djeca koriste digitalne uređaje, roditeljima ili djeci?

5.5.4. Zaključci fokus grupa i intervju

Roditelji i odgojitelji usuglasili su se kako su djeca od najranije dobi okružena tehnologijom. Primjećuju i kako djeca već nakon prve godine samostalno rukuju digitalnim medijima te različitim metodama uspijevaju doći do željenog sadržaja. Premda se moglo naslutiti kako su obje ispitane skupine istog mišljenja, kada se radi o implementaciji digitalne tehnologije u dječje vrtiće, dolazi do razilaženja mišljenja. Roditelji se većim dijelom zalažu za to da se digitalna tehnologija nikako ne integrira u rad s djecom u dječjim vrtićima. Iako oni sami svojoj djeci dopuštaju da digitalnu tehnologiju koriste samostalno i bez nadzora, strahuju da će djeca provoditi previše vremena pred medijima ako se isto uvede i u vrtiće. Ne vide pozitivne strane digitalnih medija, a svoje postupke opravdavaju manjkom vremena za sebe ili načinom za mirno obavljanje kućanskih poslova te u dopuštanju korištenja digitalne tehnologije vide jedini način za smirivanje i zaokupljanje djeteta. Ispitani odgojitelji po tome pitanju bili su istoga stava. U potpunosti su za ideju da se digitalna tehnologija implementira u vrtiće. Ističu bitnost razvijanja digitalne kompetencije te smatraju kako se ne smije ignorirati postojanje i napredovanje digitalne tehnologije. Naglašavaju kako smisljena implementacija digitalne tehnologije može uvelike pridonijeti bržem i lakšem napredovanju djeteta te podsjećaju kako je digitalna tehnologija djetetova sadašnjost i budućnost. Jedino što trenutno smatraju preprekom jest nezainteresiranost stručnog tima za pomoć oko realizacije ideje i manjak edukacija koje se bave tom problematikom. Roditelji s druge strane nakon dubljeg ispitivanja moderatorice pokazuju svoju nesigurnost u ispravnost njihova odgovora o implementaciji digitalne tehnologije. Priznaju kako o njoj nisu razmišljali kao o nečemu što

može unaprijediti rad s djecom te da je istina da su djeca digitalnim medijima izložena od najranije dobi, a u odgoj i obrazovanje uključena tek polaskom u školu. S nesigurnošću u svoj stav o digitalnoj tehnologiji priznaju kako im i samima treba dodatno obrazovanje te se izjašnjavaju kako bi se odazvali na edukaciju ako im se ukaže prilika. Intervju s dvoje djece potvrđuje iskaze iz fokus grupa. I u intervjuima vidi se razlika u postupanjima roditelja, kao i odgojitelja. Jedan je dječak priznao kako digitalnu tehnologiju koristi bez prisutnosti i uključenosti roditelja, a i u vrtiću koriste tehnologiju bez osmišljenog plana i programa. Drugi dječak prikazao je suprotno postupanje, njegovi roditelji aktivni su kod njegova korištenja tehnologijom, razgovaraju s njim i postavljaju određena pravila. Isti dječak tvrdi kako, iako u vrtiću ponekad gledaju televiziju, kasnije se o viđenome razgovara na što se može zaključiti kako je odgojiteljica djeci promišljeno ponudila televizijski sadržaj. Ono što je kod oba dječaka isto da oni i dalje, više od korištenja tehnologijom, žele igru s prijateljima i druženje s roditeljima. To je bitno za zapamtiti. Što god uveli u rad s djetetom, bitno je djetetu osigurati i kvalitetno vrijeme provedeno u društvu prijatelja i roditelja.

ZAKLJUČAK

Analizom teorijskog dijela i provedenog istraživanja može se zaključiti kako je implementacija digitalne tehnologije u radu s djecom predškolske dobi nužna. Digitalna tehnologija postala je neizostavan dio čovjekova života, a za djecu je to od rođenja dio svakodnevice. To je nešto nepromjenjivo, jedino što se može i mora promijeniti jest stav odraslih prema digitalizaciji. Što prije svi prihvate realnost, to će se prije nešto pokrenuti i djeci će se omogućiti razvoj potrebne kompetencije. Provedene fokus grupe i intervju pokazuju kako su djeca u kontaktu s digitalnom tehnologijom od rođenja, međutim i da taj kontakt nije osmišljen ni popraćen planom i programom.

Da bi rad s djetetom bio kvalitetan, potrebno je pratiti njegove potrebe i interese. Kako bi to bilo moguće, mi se moramo prilagoditi djetetu i svijetu u kojemu je dijete rođeno i odrasta, a ne ono nama.

Aktualnost teme navodi na potrebu za većim brojem istraživanja. Rezultati istraživanja pridonijeli bi širenju svijesti o važnosti potrebe za implementacijom digitalne tehnologije u radu s djecom predškolske dobi i pridonijeli bi razvoju plana i programa koji bi obuhvaćao i digitalnu kompetenciju. Razina upućenosti ispitanih roditelja u problem korištenja djece digitalnom tehnologijom zabrinjavajuće je niska. Međutim više iznenađuje saznanje da postoje odgojitelji i stručni tim koji ne podržavaju ideju implementacije digitalne tehnologije.

Ispitanici kao razlog navode neosvijestjenost cijelog kolektiva o važnosti digitalne tehnologije u životima današnje djece i mladih. Neophodno je da više edukacija bude na temu digitalne tehnologije te da tim edukacijama mogu prisustvovati i roditelji i odgojitelji. Takvi osviješteni i digitalno obrazovani roditelji i odgojitelji zajedno će najviše doprinijeti razvoju digitalne kompetencije kod djece.

LITERATURA

1. Council on Communications and Media. (2016). „Media and young minds“. u: *Pediatrics*, 138(5)
2. Aftab, P. (2003). *Kako prepoznati opasnost interneta*. Zagreb: Neretva.
3. Bilić, V. (2020). *Odgajanje i odrastanje u digitalnom vremenu* Zagreb: Obrazovni izazovi.
4. Blažević, N. (2012). „Djeca i mediji–odgoj na „televizijski“ način“. u: *Nova prisutnost*, 10(3), 479-493
5. Buckingham, D. (2007). „Media education goes digital: an introduction“. u: *Learning, Media and technology*, 32(2), 111-119.
6. Ciboci, L., Kanižaj, I. (2011). Kako je nasilje preko medija ušlo u naše domove. u Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D. ; *Djeca medija* (11-34). Zagreb: Matica Hrvatska
7. Chaudron, S., Beutel, M. E., Černikova, M., Donoso Navarette, V., Dreier, M. i Fletcher-Watson, B. (2015). Young children (0-8) and digital technology. *A qualitative exploratory study across seven countries. Joint Research Centre. European Commission*.
8. Državni zavod za statistiku (2021). *Statistika u nizu*. Zagreb: Državni zavod za statistiku. Preuzeto 07. 09. 2021. s <https://www.dzs.hr/>
9. Đuran, A., Koprivnjak, D. i Maček, N. (2018). *Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi*. Communication management review Preuzeto 25. 06. 2021. s <http://www.commreview.hr/wp-content/uploads/2019/07/Duran-Koprivnjak-Macek.pdf>
10. Đuran, A., Koprivnjak, D. i Maček, N. (2019). Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi. *Communication Management Review*, 04 (01), 270-283.
11. Greenfield, P. M. (2018). *Promjene uma: kako digitalne tehnologije utječu na naš mozak*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Hobmair, H. (Hrsg.) (2012). *Padagogik*. Koln: Bildungsverlag EINS.
13. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.

- Preuzeto 06. 07. 2021. s <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26909>
14. Kunczik, M. i Zipfel, A. (1998). *Uvod u publicističku znanost i komunikologiju*. Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert.
 15. Kovač, E. (2011). Interaktivne multimedijske slikovnice. Preuzeto 13.08.2021. s https://eprints.grf.unizg.hr/1540/1/DB283_Kovac_Eva.pdf
 16. Ljubić Nežić, K. (2019). Poticanje razvoja medijske pismenosti u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. *Communication Management Review*, 04 (01), 284-301. Preuzeto 13.08.2021. s <https://doi.org/10.22522/cmr20190152>
 17. .McDaniel, C. i Gates, R. (2010). *Marketing Research with SPSS*. International Edition John Wiley and Sons Inc
 18. Miliša, Z., Zloković, J. (2008). *Odgoj i manipuliranje u obitelji i medijima*. Zagreb: Markom.
 19. Mandarić, V. (2012). „Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih“. u: *Bogoslovna smotra*, 82 (1), 131-149.
 20. Matijević, M. (2015). „Digitalni mediji i medijski odgoj u školi „ u Bilić, V; Jurčić, M; Opić, S. *Odgoj u školi* (177-197). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
 21. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* NN 10/97 (NN 05/15) Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Preuzeto 06. 07. 2021. s <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf>
 22. Neumann, M. M. (2015). „Young children and screen time: Creating a mindful approach to digital technology“. u: *Australian educational computing*, 30(2)
 23. Nevins, T. (2004). „The effects of media violence on adolescent health“. *A research report written for Physicians for Global survival*
 24. Peran, S. i Raguž, A. (2019). Odnos i značenje medijskog odgoja u dječjim vrtićima: pravila i medijski izazovi. *Communication Management Review*, 04 (01), 216-231. Preuzeto 13.08.2021. s <https://doi.org/10.22522/cmr20190148>
 25. Prensky, M.(2005) „Digitalni urođenici, digitalne pridošlice“. u *Edupoint časopis*, preuzeto 05.09.2021. s <http://edupoint.carnet.hr/casopis/40/clanci/3.html>
 26. Roje Đapić, M., Buljan Flander, G. i Selak Bagarić, E. (2020). „Mala djeca pred malim ekranima: Hrvatska u odnosu na Europu i svijet“. u: *Napredak*, 161 (1-2), 45-

61. Preuzeto 05.09.2021. s <https://hrcak.srce.hr/239891>
27. Sigman, A. (2012). „The impact of screen media on children: a Eurovision for parliament“. u: *Improving the quality of childhood in Europe*, 3, 88-121.
28. Sindik, J. i Veselinović, Z. (2010). „Kako odgojiteljice percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu?“. u: *Medijska istraživanja*, 16 (2), 107-133. Preuzeto 28. 06. 2021. s <https://hrcak.srce.hr/63943>
29. Sindik, J. (2012). „Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu?“ u: *Medijska istraživanja*, 18 (1), 5-33
30. Sinčić, P. (2018). *Digitalna revolucija* (Diplomski rad). Preuzeto 05. 09. 2021. s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:195:486237>
31. Skoko, B. i Benković, V. (2009). „Znanstvena metoda fokus grupa – mogućnosti i načini primjene“. u: *Politička misao*, 46 (3), 217-236. Preuzeto 05.09.2021. s <https://hrcak.srce.hr/50954>
32. Subrahmanyam, K. i Greenfield, P. (2008). „Online communication and adolescent relationships“. u: *The Future of Children*, 119-146.
33. Tolić, M. (2009). Temeljni pojmovi suvremene medijske pedagogije. *Život i škola*, LV (22), 97-103. Preuzeto 05. 07. 2021. s <https://hrcak.srce.hr/47431>
34. Zgrabljic Rotar, N. (2005). *Medijska pismenost i civilno društvo.*, Sarajevo: MediaCentar.

IZJAVA O IZVORNOSTI DIPLOMSKOG RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mog rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)